

Moeder Teresa

Een hart om lief te hebben

*Tekstredactie en voorwoord door
Brian Kolodiejchuk, MC*

© 2016 – Uitgeverij Kok
Postbus 13288, 3507LG Utrecht
www.kok.nl

© 2016, The Mother Teresa Center, enige vergunninghouder wereldwijd van de Missionarissen van Naastengeliefde voor de werken van Moeder Teresa. Uitgegeven in samenwerking met Folio Literary Management, LLC, en Marianne Schönbach Literary Agency.

Oorspronkelijk uitgegeven onder de titel *A Call to Mercy: Hearts to Love, Hands to Serve* door Image, een imprint van Crown Publishing Group, onderdeel van Penguin Random House LLC, New York.

Omslagontwerp Patrick Staal
Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best
ISBN 978 90 435 2762 0
ISBN e-book 978 90 435 2763 7
NUR 712

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inleiding

Het leven van Moeder Teresa (1910-1997) biedt ons, zoals het leven van veel heiligen, zicht op een in de praktijk gebrachte theologie. Haar geschriften en toespraken bevatten geen uitgebreide uitleg van de betekenis van barmhartigheid. We vinden daarin wel een rijke bron van informatie over de geestelijkheid van barmhartigheid en medeleven, zoals zij die persoonlijk ervaren en in de praktijk gebracht heeft in haar dienstbaarheid aan anderen. De vele en zeer concrete manieren om barmhartig te zijn, die door Moeder Teresa en haar volgelingen zijn voorgeleefd, hebben zelfs in de seculiere wereld de aandacht getrokken.

Het is frappant dat Moeder Teresa het woord barmhartigheid niet vaak heeft gebruikt in haar gesproken of geschreven teksten. Zij begreep echter dat zij zelf iemand was die Gods barmhartigheid voortdurend nodig had, niet alleen in algemene zin als zondaar die vergeving nodig heeft, maar ook vooral als zwak en zondig mens die dagelijks volledig afhankelijk was van Gods liefde, kracht en medeleven. Jezus had haar dit feitelijk zelf verteld toen Hij haar uitnodigde om de Missionarissen van Naastenliefde te stichten. *Ik weet dat jij de minst bekwame persoon bent, zwak en zondig, maar juist daarom wil Ik jou gebruiken, voor mijn glorie!* Dit was de existentiële

ervaring van Moeder Teresa, die zo diep in haar hart geworteld was dat haar gezicht en houding tegenover anderen deze uitstraalden. Zij meende dat de armen – net zoals zijzelf – voortdurend Gods liefde, medeleven, zorg en tederheid nodig hadden. Zij kon zich gemakkelijk inleven in alle andere mensen en sprak hen aan met ‘mijn zuster, mijn broeder’. Haar ervaring dat zij in Gods ogen ‘behoefstig was’, leidde ertoe dat zij zichzelf zag als een van de armen.

Paus Franciscus vertelt ons dat de etymologische betekenis van het Latijnse woord voor barmhartigheid – *misericordia* – ‘*miseris cor dare* is, om “het hart aan de ellendigen” te geven, aan hen die in nood verkeren, aan hen die lijden. Dit is wat Jezus deed: Hij opende zijn hart voor de ellende van de mensen.’¹

Daarom heeft barmhartigheid betrekking op zowel het innerlijk als het uiterlijk: de innerlijke beweging van het hart – het gevoel van medeleven – om daarna, zoals Moeder Teresa het graag noemde, ‘liefde om te zetten in daden’.

In *Misericordiae Vultus* (de officiële bul met de afkondiging van het Buitengewoon Jubeljaar van Barmhartigheid) zegt paus Franciscus dat barmhartigheid de ‘fundamentele wet is die in het hart van iedereen die oprecht in de ogen van zijn broeders en zusters op het levenspad kijkt, aanwezig is’.² Hij zegt dat het zijn wens voor het komende jaar is dat het ‘doorweekt is in barmhartigheid, zodat we naar elke man of vrouw toe kunnen gaan om de goedheid en tederheid van God te brengen’.³

Dit idee impliceert dat onze houding er niet een is van ‘staan boven’, waarbij we onszelf als het ware beschouwen als superieur aan degenen die wij dienen, maar dat we onszelf zien zoals we zijn: op de een of andere manier *een van* de armen, *geïdentificeerd met* hen, op de een of andere manier verkerend in dezelfde staat. En dit moet uit het hart komen, want het begrijpen raakt ons ware zelf. Moeder Teresa is een prachtig voorbeeld van dit principe.

Emeritus paus Benedictus wijst de bron van deze houding aan in *Deus Caritas Est*: ‘Praktische werken zullen altijd onvoldoende zijn, tenzij die zichtbaar uitdrukking geven aan de liefde voor de

mens, een liefde die gevoeld wordt door een ontmoeting met Christus.⁴ Het was inderdaad een ontmoeting met Christus die leidde tot de nieuwe missie van Moeder Teresa, buiten de veilige muren van haar kloosterleven. Jezus zelf heeft haar geroepen om zijn liefde en medeleven te zijn voor de allerarmsten, om zijn 'gezicht van barmhartigheid' te zijn. Zij vertelde: 'Ik hoorde de roepstem om alles op te geven en Hem te volgen de sloppenwijken in – om Hem te dienen in de allerarmsten... Ik wist dat het zijn wil was en dat ik Hem moest volgen. Er was geen twijfel dat het zijn werk zou worden.' Paus Benedictus vervolgt: 'Mijn diepe, persoonlijke delen in de noden en het lijden van anderen wordt een delen van mijn gehele zelf met hen. Als mijn gave geen bron van vernedering blijkt te zijn, dan moet ik anderen niet alleen iets geven dat van mijzelf is, maar mijn gehele zelf. Ik moet persoonlijk aanwezig zijn in mijn gave.'⁵

Moeder Teresa belichaamde deze kunst van het geven.

'Haar hart,' zegt zuster Nirmala, de directe opvolgster van Moeder Teresa, 'was zo groot als het hart van God zelf, gevuld met liefde, affectie, medeleven en barmhartigheid. Rijk en arm, jong en oud, sterk en zwak, geschoold en ongeschoold, heiligen en zondaars van alle naties, culturen en religies kregen een warm welkom in haar hart, omdat zij in elk van hen het gezicht van haar Geliefde – Jezus – zag.'

De heiligverklaring van Moeder Teresa is dan ook zo passend in dit Jubeljaar van Barmhartigheid. Zij belichaamde immers bij uitstek wat het betekent om gehoor te geven aan de uitnodiging van paus Franciscus aan de kerk om 'dieper in het hart van het evangelie te treden, waar de armen Gods barmhartigheid op bijzondere wijze ervaren'.⁶ In de ontmoeting met haar hadden de armen inderdaad de gelegenheid om Gods barmhartigheid te ontmoeten. Ze ontmoetten namelijk een persoon die liefhad, die zorgde, die medeleven had en de kunst verstond om hun pijn en hun lijden te begrijpen. In haar gerimpelde gezicht hadden de armen – en allen die haar ontmoetten – de gelegenheid om het liefdevolle en medelevende gezicht van de Vader voor ons te zien. Ze wisten dat zij

begrip had voor hen, dat zij één was met hen. Op 21 december 1948 – de dag waarop zij voor het eerst de sloppenwijken van Calcutta⁷ binnenging, om haar missie bij de allerarmsten te beginnen – schreef zij in haar dagboek:

In de Agamuddinstraat kwam ik een aantal kinderen tegen met akelige wonden – Er kwam een oude vrouw dicht bij me staan – ‘Jij Moeder, jij grote Moeder bent een van ons geworden – voor ons – wat een wonder – wat een opoffering.’ Ik zei haar dat ik blij was om een van hen te zijn – en dat bèn ik ook. Om de verdrietige en door lijden gekwelde gezichten van sommigen van hen te zien oplichten – omdat Moeder is gekomen – dat maakt [het] al met al de moeite waard.⁸

Men noemt de concrete uitingen van barmhartigheid, zoals geopenbaard in het evangelie, wel de lichamelijke en geestelijke werken van barmhartigheid. Zoals paus Franciscus zegt in MV:

Jezus leert ons deze werken van barmhartigheid kennen in zijn prediking, opdat we weten of we wel of niet als zijn leerlingen leven. Laat ons deze fysieke werken van barmhartigheid herontdekken: de hongerigen te eten geven, de dorstigen te drinken geven, de naakten te kleden, de vreemdelingen te verwelkomen, de zieken te genezen, de gevangenen te bezoeken en de doden te begraven. En laten we ook de geestelijke werken van barmhartigheid niet vergeten: raad te geven aan de twijfelaars, de onwetenden te ondervijzen, de zondaars te vermanen, troost te bieden aan de bedroefden, beledigingen te vergeven, geduldig het onrecht dat ons door anderen wordt aangedaan te verdragen en te bidden voor de levenden en de doden.⁹

In antwoord op het ‘brandende verlangen’ van de paus ‘dat de christenen gedurende dit Jubeljaar zullen nadenken over de fysieke en geestelijke werken van barmhartigheid’,¹⁰ toont *Een hart om liefde hebben* de theorie en de praktijk van de werken van barmhartigheid volgens Moeder Teresa. Ik hoop dat haar voorbeeld, zoals de paus schrijft, ‘ons geweten, dat te vaak afgestompt lijkt bij het zien

van armoede, wakker zal schudden'.¹¹ Zij heeft bijna vijftig jaar van haar leven volledig gegeven aan de zorg voor de armen en de gemarginaliseerden. Het is verbazingwekkend dat zij zich gedurende deze periode volledig heeft geïdentificeerd met de armen, die zij diende door haar eigen ervaring van ogenschijnlijk ongewenst en ongeliefd te zijn door God. Op mystieke wijze – door deze pijnlijke innerlijke 'duisternis' – heeft zij hun grootste armoede van 'ongewenst, ongeliefd en veronachtzaamd zijn' aan den lijve ondervonden. Door deze ervaring heeft zij geen wezenlijk verschil gezien tussen haarzelf en de armen voor wie zij zorgde: 'De fysieke situatie van mijn armen, die ongewenst, ongeliefd en in de steek gelaten de straten bevolken, [is] het ware beeld van mijn eigen geestelijke leven, van mijn liefde voor Jezus, en toch heeft deze vreselijke pijn mij nooit doen verlangen dat het anders zou zijn.'

De volgende bladzijden bevatten een aantal gedachten en geschriften van Moeder Teresa waaruit blijkt hoe zij barmhartigheid en de werken van barmhartigheid zag. Er komen getuigen aan het woord die illustreren hoe zij de fysieke en geestelijke werken van barmhartigheid in de praktijk bracht. Deze anekdotes laten Moeder Teresa zien door de ogen van degenen die het dichtst bij haar stonden; ze onthullen het gezicht van barmhartigheid.

Hoe dit boek tot stand kwam en de structuur ervan

Toen de gedachte om Moeder Teresa te laten zien als een 'icoon van tedere en barmhartige liefde' voor het eerst opkwam, leek de meest voor de hand liggende benadering om haar te tonen 'in actie'. Van het begin af aan was daardoor duidelijk dat het belangrijker was om haar te tonen als voorbeeld dan om haar te laten zien als leraar. Haar woorden, gekarakteriseerd door de haar kenmerkende eenvoud en diepte, krijgen de aandacht die zij verdienen. Toch was het voor dit project tegelijkertijd cruciaal om de samenhang tussen haar voorbeeld en de leer te onthullen. De authenticiteit van haar leer komt tot uiting in de authenticiteit van haar leven. Op die manier zijn haar lessen woorden van wijsheid die kunnen

dienen als een manier van bidden en overdenking, maar ook als een aansporing tot actie, een oproep tot navolging.

Een hart om lief te hebben toont het dagelijks leven van Moeder Teresa, haar doen van ‘gewone dingen met uitzonderlijke liefde’, vanuit het unieke perspectief van degenen die het dichtst bij haar stonden. De getuigenverklaringen die afgelegd zijn tijdens het proces van de heiligverklaring van Moeder Teresa waren sterke voorbeelden die nog meer kracht zouden geven aan haar leer. Omwille van de authenticiteit zijn de anekdotes en verhalen die in dit boek worden verteld zo min mogelijk bewerkt, hoewel het duidelijk is dat het Engels [van waaruit in deze uitgave naar het Nederlands is vertaald] van sommigen van de getuigen niet de moedertaal is. Op deze manier blijft de opmerkelijke invloed die zij had op de ooggetuigen bewaard.

In dit boek worden de zeven fysieke en zeven geestelijke werken van barmhartigheid afzonderlijk beschreven. Bij elk van deze werken wordt een korte inleiding gegeven op Moeder Teresa’s kijk op deze geestelijke en fysieke werken, gevolgd door een selectie van citaten uit haar geschriften (brieven aan de zusters, aan andere leden van haar religieuze familie, aan Medewerkers en vrienden; en vermaningen en instructies aan haar zusters, openbare optredens en toespraken en interviews). Vervolgens is er een rijke selectie aan verklaringen opgenomen van mensen die jarenlang met haar hebben samengewerkt: ofwel in het dagelijks contact ‘onder hetzelfde dak’, zoals haar zusters of andere leden van haar religieuze familie; ofwel van mensen die op een andere manier met haar samenwerkten, zoals in het geval van Medewerkers, vrijwilligers of vrienden. Deze ooggetuigen waren in de bevoorrechte positie dat ze haar ontmoetingen met de armen en met de vele anderen van dichtbij konden zien. Sommige verhalen zijn verslagen uit de eerste hand over hoe zij omging met de persoon die het verhaal vertelt. Andere verhalen getuigen over hoe zij omging met een andere persoon of een andere groep.

Tot slot is er een kort gedeelte opgenomen met reflectievragen en

een gebed, bedoeld om ons aan te zetten meer open te staan voor Gods barmhartigheid in ons eigen leven. En om, naar het voorbeeld van Moeder Teresa, meer open te staan voor het uitdragen van die barmhartigheid aan onze broeders en zusters. De vragen zijn bedoeld om ‘ons geweten dat te vaak afgestompt lijkt bij het zien van armoede, wakker te schudden’,¹² zoals paus Franciscus ons aanspoort te doen. Ik hoop dat elk van ons met nederigheid, volzaamheid en vrijgevigheid gehoor zal geven aan deze oproep. Om de privacy van de betrokkenen te waarborgen, wordt slechts een korte beschrijving gegeven van de getuigen en wordt de volledige naam van de persoon niet genoemd (met uitzondering van een aantal zusters uit de eerste groep van twaalf die zich bij Moeder Teresa had aangesloten).

Deze beschrijvingen vindt u terug in de noten aan het eind van dit boek. Op deze manier wordt de vereiste vertrouwelijkheid behouden, terwijl wij tegelijkertijd de tekst helder houden en de rijke erfenis van de woorden en het voorbeeld van Moeder Teresa kunnen delen met een groter publiek.

Fr. Brian Kolodiejchuk, MC

Postulator

Hoofdstuk 1:

GEEF DE HONGERIGEN TE ETEN

‘Ik zag de kinderen, uit hun ogen sprak de honger. Ik weet niet of u ooit honger hebt gezien, maar ik heb dit vaak gezien.’ Zoals deze woorden duidelijk maken, was Moeder Teresa door haar directe contact met mensen die hongerleden, zeer gevoelig voor die groep mensen. Ze werd tot in het diepst van haar hart geraakt door haar ontmoeting met degenen die daadwerkelijk fysiek hongerleden, zoals vooral duidelijk wordt in de manier waarop zij in haar verhalen vertelde over haar ervaringen met de hongerigen. Deze ervaringen begonnen al in haar jeugd. Haar moeder had haar en haar broer en zus vertrouwd gemaakt met het dienen en verzorgen van de mensen op straat. Als zij honger zag (of enige andere nood van de armen) was haar reactie: ‘Hier moeten we iets aan doen.’ Zij deed dan alles wat mogelijk was (en soms ook wat bijna onmogelijk was) om voedsel naar de hongerigen te brengen. Soms probeerde ze letterlijk hemel en aarde te bewegen om voedsel te verstrekken aan degenen die van honger dreigden om te komen.

Honger kan iets zijn dat wij niet kennen of iets dat niet zichtbaar is in onze directe omgeving. Misschien ‘ontmoeten’ we de armen die hongerlijden alleen door de verontrustende verslagen over een of andere ramp in een ander werelddeel. Als we echter ‘onze ogen

openen om te zien', zoals Moeder Teresa ons uitdaagt om te doen, zouden we veel meer mensen tegen kunnen komen die lijden doordat niet in hun basisbehoeften voorzien wordt.

Moeder Teresa staat er niet om bekend dat ze enorme programma's opzette om de honger in de wereld op te lossen (hoe waardevol en noodzakelijk die programma's ook zijn), maar zij zette zich in om 'de hongerigen te voeden', een voor een, één tegelijk. Juist door zo te handelen, maakte zij een groot verschil, allereerst in het leven van deze individuen, maar uiteindelijk ook in de wereld.

Er is nog een ander type honger, waarover Moeder Teresa begon te spreken, vooral na de opening van haar huizen in het westen. Ze herhaalde dikwijls dat mensen 'niet alleen hongeren naar brood, maar ook naar liefde'. Hoewel de behoefte daaraan over het algemeen niet wordt beschouwd als armoede, realiseerde zij zich dat deze vorm van armoede 'nog veel moeilijker weg te nemen was'. Het was dus ook deze 'honger naar liefde' die zij wilde verlichten. Ze daagde haar zusters uit: 'Jullie zijn bedoeld om die liefde en dat medeleven te zijn voor de mensen hier [in het westen].'

Als ik iemand hongerig van de straat opneem, geef ik hem een bord met rijst, een stuk brood, dan heb ik die honger gestild en weggehaald. Maar een persoon die wordt buitengesloten, die zich ongewenst, ongeliefd, angstig voelt, de persoon die door de maatschappij verstoten is – die armoede is zo pijnlijk en zo groot... dat vind ik erg moeilijk. Onze zusters werken onder dit soort mensen in het westen.

Tot slot ontdekte Moeder Teresa een andere vorm van honger, in zowel rijke als arme landen, onder mensen van alle rangen en standen en religieuze achtergronden. 'Mensen hongeren naar God,' zei zij regelmatig. Deze realiteit van 'geestelijke honger', die ze zo diep ervoer en tegenkwam waar ze ook ging, benaderde ze op een eenvoudige en concrete manier. Zij wilde 'Gods liefde, zijn medeleven, zijn aanwezigheid' zijn, overal waar ze kwam, zodat mensen die naar haar keken de God zouden leren kennen wiens evenbeeld zij wilde weerspiegelen.

HAAR WOORDEN

Dat is omdat Hij liefhad

Voordat [Jezus] de mensen onderwees, had Hij medelijden met de massa's en gaf hun te eten. Hij verrichtte een wonder. Hij zegende het brood en Hij gaf vijfduizend mensen te eten. Dat is omdat Hij de mensen liefhad. Hij had medelijden met hen. Hij zag de honger in hun ogen en gaf hun te eten. En pas daarna onderwees Hij hen.¹

Meer dan ooit willen mensen liefde in actie zien door onze nederige werken – het is zo noodzakelijk voor ons om heel veel van Jezus te houden – om in staat te zijn om Hem eten te geven in de hongerigen en eenzamen. Hoe zuiver moeten onze ogen en harten zijn om Hem te zien in de armen. Hoe zuiver moeten onze handen zijn om Hem in de armen aan te raken met liefde en medeleven. Hoe zuiver moeten onze woorden zijn om het goede nieuws aan de armen uit te dragen.²

De pijn van de honger

Enige tijd geleden kwam een vrouw met haar kind bij me en ze zei: 'Moeder, ik ben naar twee of drie plaatsen geweest om te bedelen om eten, want wij hebben al drie dagen niet gegeten, maar zij zeiden ons dat ik jong ben en moet gaan werken om te eten. Niemand heeft mij iets gegeven.' Ik ging wat voedsel halen en tegen de tijd dat ik terugkwam, was de baby in haar armen van de honger gestorven. Ik hoop dat het niet een van onze kloosters was die haar geweigerd heeft.³

Wij spreken allemaal van de vreselijke honger. Wat ik in landen als Ethiopië gezien heb, wat ik op andere plaatsen heb gezien, de mensen zien met honderden of duizenden de dood voor ogen, omdat er [geen] stukje brood of [geen] glaasje water is. Mensen zijn in mijn eigen armen overleden. En toch vergeten wij, waarom zij en niet wij? Laat ons opnieuw liefhebben, dus laat ons delen,

laat ons bidden dat dit afschuwelijke lijden van onze mensen wordt weggenomen.⁴

De pijn van de honger is vreselijk en dan moeten jullie en ik komen, en geven totdat het pijn doet. *Ik wil dat jullie geven tot het pijn doet.* En dit geven is de liefde van God in actie. Er is niet alleen honger naar brood, er is ook honger naar liefde.⁵

Onlangs heb ik in Calcutta een kind opgepakt. In haar donkere ogen zag ik dat ze honger had. En ik gaf haar wat brood en ze at het kruimel voor kruimel. Ik zei haar: 'Eet het brood, want je hebt honger.'⁶ Ik vroeg haar waarom ze zo langzaam at. Zij antwoordde: 'Ik ben bang om sneller te eten. Want als ik dit stuk opheb, krijg ik snel weer honger.' Ik zei tegen haar: 'Eet maar sneller, want dan geef ik je meer.' Dat *kleine kind* kent de pijn van de honger al. 'Ik ben bang.' Kijk – *wij* kennen dat niet. Wij weten niet wat honger is. Wij weten niet wat het is om pijn te hebben vanwege de honger. Ik heb kleine kinderen zien sterven, omdat ze [geen] beker melk hadden. Ik heb moeders met vreselijke pijn gezien, omdat de kinderen in hun armen stierven van de honger. Vergeet dat niet! Ik vraag niet om geld. Ik wil dat jullie geven tot het pijn doet. Ik wil dat jullie iets opofferen dat jullie graag houden, iets dat jullie graag voor jullie zelf zouden willen houden.... Op een dag kwam een heel arme vrouw aan de deur van ons huis. Zij zei: 'Moeder, ik wil helpen, maar ik ben erg arm. Ik ga dagelijks van huis tot huis om de kleren van andere mensen te wassen. Ik moet mijn kinderen te eten geven, maar ik wil iets doen. Laat mij alstublieft elke zaterdag een halfuur komen om de kleren van uw kinderen te wassen.' Deze vrouw gaf mij meer dan duizenden roepies, want zij gaf mij haar hele hart.⁷

Vanochtend ben ik op bezoek geweest bij de kardinaal van Marseille, die de leiding heeft over *Cor Unum*, om [hun] te vragen voedsel te sturen naar onze mensen in Afrika. Er is grote armoede in Afrika. Onze zusters hadden eerder geschreven dat de mensen

alleen maar om eten aan onze deur komen en dat velen van hen stierven van de honger. Als deze situatie blijft bestaan, zullen er nog veel meer mensen sterven; de kinderen sterven in de armen van hun moeders – wat een vreselijk lijden. Dus ik ging naar die kardinaal om te vragen of hij wat voedsel naar onze zusters wilde sturen. Hij was erg aardig; hij vertelde dat hij zich, voordat onze zusters daarheen gingen, niet bewust was geweest van de aanwezigheid van de armen.⁸

Ware liefde moet pijn doen

Ik had de meest bijzondere ervaring van naastenliefde met een hindoegezin. Een man kwam aan onze deur en zei: ‘Moeder Teresa, er is een gezin dat al heel lang niets heeft gegeten. Doe er iets aan.’ Dus ik nam wat rijst en ging daar direct naartoe. En ik zag de kinderen, uit hun ogen sprak de honger. Ik weet niet of jullie ooit honger hebben gezien, maar ik heb dit vaak gezien. En de moeder van het gezin nam de rijst die ik haar gaf en ging naar buiten. Toen ze terugkwam, vroeg ik haar: ‘Waar ging u naartoe; wat ging u doen?’ En ze gaf me een heel eenvoudig antwoord: ‘Zij [een moslimgezin] hebben ook honger.’ Wat mij het meest raakte, was dat zij het wist. En wie waren zij? Een moslimgezin. En dat zij dat wist. Ik heb die avond niet nog meer rijst gebracht, want ik wilde dat zij – hindoes en moslims – zouden genieten van de vreugde van het delen. Maar er waren die kinderen, die vreugde uitstraalden, hun vreugde en vrede deelden met hun moeder, omdat zij de liefde had om te geven tot het pijn deed, en kijk... dat is waar liefde begint – thuis in het gezin.⁹

Ware liefde moet pijn doen en deze vrouw die honger had – zij wist dat haar burens ook honger hadden, en dat gezin was toevallig een moslimgezin. Dat was zo roerend, zo echt. Dit is waar we zo onrechtvaardig zijn ten opzichte van onze armen – we kennen hen niet. We kennen hen niet – hoe buitengewoon ze zijn, hoe lief ze zijn, hoe hongerig ze zijn naar die begripvolle liefde.¹⁰

We hebben nog een woord: *gratis*. Ik kan niets rekenen voor het

werk dat ik doe. De mensen bekritisieren ons en zeggen lelijke dingen vanwege dat woord, *gratis*. Op een dag las ik in een artikel, dat geschreven was door een priester, dat liefdadigheid voor de armen als drugs is – dat wanneer we mensen gratis dingen geven, het is alsof we hun drugs geven. Ik heb besloten dat ik hem zou schrijven en hem zou vragen: ‘Waarom had Jezus medelijden met de mensen?’ Hij moet hen ook gedrogeerd hebben toen Hij hun te eten gaf door de vermenigvuldiging van de broden en de vissen. Hij kwam om het goede nieuws aan de mensen te brengen, maar toen Hij zag dat ze hongerig en vermoeid waren, heeft Hij hun eerst te eten gegeven. Er is nog een vraag die ik hem ga stellen: ‘Hebt u ooit de honger van de armen gevoeld?’¹¹

Jullie weten dat wij koken voor duizenden mensen in Calcutta. Het gebeurde op een dag dat een zuster naar mij toe kwam en zei: ‘Moeder, we hebben niets om te koken.’ Dat was nog nooit eerder gebeurd. Toen kwam er om 9.00 uur een vrachtwagen vol brood. De overheid hield de scholen die dag gesloten en kwam ons het brood brengen. Kijk, opnieuw Gods zorgzaamheid. Hij had zelfs de scholen gesloten, maar Hij zou de hongerigen niet laten sterven – dat is de tederheid en zorgzaamheid van God.¹²

Wij willen dienen

Op een dag kwam een Gujarati-familie naar Dum Dum¹³ waar we gehandicapten, ondervoede kinderen en tbc-patiënten helpen. Dit gezin, de hele familie, kwam zelfbereid eten brengen. Er was een tijd dat mensen er niet over piekerden om in de buurt van deze mensen te komen. Toen zij kwamen, gaf ik de zusters opdracht om hen te helpen bij het uitdelen. [Tot] mijn verrassing zeiden zij: ‘Moeder, wij willen zelf het eten aan hen uitdelen.’ Dat is heel wat voor hen, want zij worden daardoor onrein. Dit is ons voorrecht. Een aantal van hen was zelfs oud. Niets hield hen tegen; ongelooflijk dat een hindoe-familie zoiets zegt en zulke dingen doet.¹⁴

Samen kunnen wij iets moois doen voor God

Liefde is voor vandaag; programma's zijn voor de toekomst. Wij zijn er voor vandaag; als morgen komt, zien we wel weer wat we kunnen doen. Iemand heeft vandaag dorst naar water, honger naar voedsel. Morgen zullen zij er niet meer zijn, als wij hun vandaag niet te eten geven. Dus bekommer je om wat je vandaag kunt doen.¹⁵

Ik meng mij nooit in wat regeringen moeten of niet moeten doen. In plaats van tijd te besteden [aan] die vragen, zeg ik: 'Laat me nu [iets] doen.' De volgende dag komt er misschien niet eens – onze mensen kunnen morgen wel dood zijn. Dus hebben ze vandaag een sneetje brood en een kopje thee nodig, dan geef ik hun dat vandaag. Er was iemand die het niet eens was met hoe wij werken en die zei: 'Waarom geeft u hun altijd de vis te eten? Waarom geeft u hun niet de hengel om de vis te vangen?' Dus zei ik: 'Onze mensen kunnen niet eens goed op hun benen staan door honger en ziekte, of erger. Zouden zij in staat zijn om een hengel vast te houden om een vis te vangen? Ik zal hun echter de vis te eten blijven geven en als ze sterk genoeg zijn en weer op hun benen kunnen staan, zal ik ze naar u sturen. Dan kunt u hun de hengel geven om de vis te vangen.' En dat is het delen, denk ik. Dat is waarom we elkaar nodig hebben. Omdat *jullie* wat *wij* kunnen doen, misschien niet kunnen doen. Maar wat *jullie kunnen* doen, kunnen *wij* niet. Als we echter deze twee werken samenvoegen, dan kan er iets moois voor God ontstaan.¹⁶

Op een dag kwam een groep hindoeschoolkinderen van erg ver. Allemaal hadden ze een eerste of een tweede prijs gewonnen en ze hadden de directrice gevraagd hun geld te geven in plaats van de prijzen. Dus had zij al het geld in een enveloppe gedaan en die aan hen gegeven. Toen vroegen zij allemaal: 'Breng ons nu naar Moeder Teresa, want we willen het geld aan haar arme mensen geven.' Kijk eens hoe prachtig dat was, dat zij het geld niet voor zichzelf wilden gebruiken. Omdat wij mensen bewust hebben gemaakt,

wil de hele wereld delen met de armen. Altijd als ik geld aanneem, of een prijs of iets anders, doe ik dat in naam van de armen, die zij in mij herkennen. Ik denk dat ik gelijk heb, want wat ben ik nou per slot van rekening? Ik ben niets. Het zijn de armen die zij in mij herkennen en aan wie zij wat willen geven, omdat ze zien wat wij doen. Tegenwoordig willen de mensen in de wereld zien.¹⁷

Enorme honger naar liefde

In Ethiopië en in India komen honderden mensen te sterven door het gebrek aan brood. In Rome en Londen en vergelijkbare plaatsen sterven mensen uit eenzaamheid en verbittering.¹⁸

Kijk, wij hebben een verkeerd idee dat alleen honger naar brood honger is. Er is een veel grotere en veel pijnlijkere honger: honger naar liefde, naar het gevoel gewenst te zijn, om iemand voor iemand te zijn. Een gevoel van ongewenst, ongeliefd en afgewezen te zijn. Ik denk dat dat een heel erge honger is en een heel grote armoede.¹⁹

Wij hebben overal in Europa, in de Verenigde Staten en op andere plekken huizen waar er geen honger naar brood is. Maar daar is een enorme honger naar liefde: een gevoel van ongewenst, ongeliefd, opgesloten, afgewezen en vergeten te zijn. Er zijn mensen die vergeten zijn wat een glimlach is, wat een menselijke aanraking is. Ik denk dat dat heel, heel grote armoede is.... En het is erg moeilijk om die armoede weg te nemen, terwijl volgens mij [het stillen van] die dringende behoefte aan een stuk brood, aan kleding bij naaktheid, aan een stenen huis... de grotere armoede is, de grotere ziekte, de veel pijnlijker situatie van vandaag.²⁰

Een andere keer liep ik door de straten van Londen in een arme wijk waar onze zusters ook werken. Ik zag een man in een werkelijk vreselijke conditie, die daar heel verdrietig en alleen zat. Dus liep ik naar hem toe en nam zijn hand. Ik vroeg hem hoe het met hem ging. Toen ik dit deed, keek hij naar mij en hij zei: 'O, eindelijk voel ik weer eens de warmte van een menselijke hand. Ein-

delijk raakt iemand me weer eens aan.’ En toen lichtten zijn ogen op en hij ging meer rechtop zitten. Zo’n klein beetje aandacht had Jezus in zijn leven gebracht. Hij had al zo lang gewacht op een teken van mensenliefde, maar het was eigenlijk een teken van Gods liefde. Dit zijn mooie voorbeelden van de honger die ik zie in deze mensen, de allerarmsten, de onwetenden en ongewensten, de ongeliefden, de afgewezenen en de vergetenen. Zij hongeren naar God. Dit is iets wat jullie, priesters, constant moeten tegenkomen; niet alleen de fysieke honger waaraan mensen lijden, maar ook de grote honger waaraan mensen geestelijk en emotioneel lijden. Mensen lijden in hun hart en ziel, vooral jonge mensen.²¹

Vreselijke honger naar het woord van God

‘Waar is die honger in ons land?’ Ja, er is honger. Misschien niet de honger naar een stuk brood, maar er is een vreselijke honger naar liefde. Er is een vreselijke honger naar het woord van God. Ik zal nooit vergeten dat wij naar Mexico gingen en dat we daar heel arme gezinnen bezochten. Alle mensen die wij zagen, hadden nauwelijks iets meer in hun huizen. En toch vroeg niemand ergens om. Zij vroegen ons allemaal: ‘Leer ons het woord van God. Geef ons het woord van God.’ Zij hongerden naar het woord van God. Ook hier, en in de hele wereld, hongeren mensen naar God, vooral jonge mensen. En het is daar waar we Jezus moeten zoeken en die honger moeten stillen.²²

HAAR VOORBEELD: de getuigenissen*

* Zoals in de inleiding vermeld staat, is van de getuigen – die met hun gedachten en memoires in elk hoofdstuk hebben bijgedragen aan de rubriek ‘Haar voorbeeld: de getuigenissen’ – slechts een korte omschrijving opgenomen in de noten die aan het eind van dit boek per hoofdstuk gerangschikt zijn. Dit is gedaan ter bescherming van hun privacy en ook om het meditatieve karakter van de tekst die volgt te behouden.

Wij droegen voedsel op ons hoofd en waadden door het water

In 1968 was er een grote overstroming in Calcutta. Wij gingen 's nachts met onze vrachtwagen op pad om de mensen die door de overstroming in Tiljala waren getroffen voedsel te brengen. Wij droegen voedsel op ons hoofd en waadden door het water. Op een gegeven moment nam de stroming zuster Agnes bijna mee en daarom stuurden wij haar terug naar de vrachtwagen. We waren nat tot op het bot en hadden het steenkoud. Toen we om 3.00 uur die nacht thuiskwamen, stond Moeder ons op te wachten bij de deur. Ze had heet water voor ons allemaal bewaard om te kunnen baden en er was een heerlijke kop hete en sterke koffie om ons te verwarmen. We waren zeer geraakt door de tedere liefdevolle zorg van Moeder voor ons, haar kinderen.²³

De maatbeker volstoppen en aanduwen

Moeder kwam ons helpen om kerstpakketten voor de armen te maken. Hoe ging mijn geest uit naar God toen ik zag dat Moeder de maatbeker volstopte en aanduwde. Je kon stemmen horen zeggen: 'Moeder, we hebben nog zo veel kerstpakketten te maken.' 'God zal ervoor zorgen' was haar antwoord. Stapels kerstpakketten, we kwamen niet tekort. Moeders geloof en vertrouwen in God waren levend, een deel van haarzelf geworden. Men kon het voelen, ja, iedereen kon zien dat Moeder een naaste Vriend had, sterk en trouw, die altijd met haar samenwerkte. Moeders principe was: geef wat Hij neemt en neem wat Hij geeft met een grote glimlach. Dat was zonder twijfel moeilijk voor mij, maar eenmaal edelmoedig toegepast, werd het een teken van Gods liefde.²⁴

Anderen twijfelden, maar Moeder niet

Ik was diepgeraakt toen miljoenen [vluchtelingen uit Bangladesh] India in stroomden en voor haar de aantallen niet telden [dat wil zeggen, haar niet ontmoedigden]. Ze zou het op de een of andere manier voor elkaar krijgen. Ze zei eenvoudigweg 'we zullen doen wat we kunnen,' terwijl ze alles in werking zette om elke mogelijke priester en zuster te bewegen om haar te helpen met dit werk.